

Redakcja naukowa:

Magdalena Butkiewicz, Paweł Piotr Płatek

OBYWATEL W INTERNECIE

OBYWATEL
W INTERNECIE

OBYWATEL W INTERNECIE

REDAKCJA NAUKOWA

dr Magdalena Butkiewicz

dr Paweł Piotr Płatek

Warszawa 2017

Publikacja dofinansowana przez Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego
w Warszawie

Recenzenci

ks. dr hab. Andrzej Adamski, prof. WSiIZ
Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania z siedzibą w Rzeszowie
ks. dr hab. Jarosław P. Woźniak
Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

Projekt okładki
Agnieszka Miłaszewicz

Korekta
Paweł Płatek

© Copyright by Instytut Edukacji Medialnej i Dziennikarstwa UKSW
and Dom Wydawniczy ELIPSA
Warszawa 2017

ISBN 978-83-8017-158-9

Dom Wydawniczy ELIPSA
ul. Inflancka 15/198, 00-189 Warszawa
tel./fax 22 635 03 01, 22 635 17 85
e-mail: elipsa@elipsa.pl, www.elipsa.pl

Spis treści

Wstęp	7
Część I. Obywatel i cyberwojna	9
mgr Mateusz Kofin	
<i>Atak cybernetyczny i awaria systemów informatycznych – paraliż państwa i życia obywateli na przykładzie Estonii, Gruzji, Litwy oraz Polski</i>	11
dr Piotr Łuczuk	
<i>Internet jako nowoczesne pole bitwy. Cyberwojna i jej obszary – rys historyczny konfliktów w cyberprzestrzeni</i>	24
Część II. Obywatel i cyberreligia	43
mgr Sergiusz Anoszko	
<i>Nowe ruchy religijne w przestrzeni on-line: Kościół Scjentologiczny a Internet ..</i>	45
dr hab. Piotr Drzewiecki, prof. UKSW	
<i>Obywatel w nauczaniu Kościoła o środkach społecznego przekazu</i>	63
Część III. Obywatel i cybermanipulacja	83
lic. Katarzyna Berta	
<i>Reklama internetowa w świadomości społeczeństwa na podstawie badania ilościowego</i>	85
dr Magdalena Butkiewicz	
<i>Manipulacja i propaganda w Internecie a wolność obywateli</i>	97

Część IV. Obywatel i cybertwórczość	117
lic. Magda Pasińska	
<i>Blog jako przestrzeń twórczej działalności internautów</i>	119
lic. Mateusz Łysiak	
<i>Analiza aktywności w mediach społecznościowych Martyny Wojciechowskiej</i> <i>i Marka Kamińskiego</i>	135
Biogramy	145

Nowe ruchy religijne w przestrzeni *on-line*: Kościół Scjentologiczny a Internet

Streszczenie

Niniejszy tekst stanowi studium jednego przypadku – relacji pomiędzy scjentologami a społecznością internautów. Po ogólnym wprowadzeniu i naszkicowaniu problematyki, narracja przechodzi do pierwszych lat istnienia scjentologii w Internecie oraz pierwszych przykładów krytyki owego ruchu. Dalej są podane przykłady działalności apologetycznej kościoła, jak również pewne aktywności adwersarzy, które w XXI wieku już nawet przekroczyły strefę *on-line* i stały się częścią życia społecznego. Finalizując, zostały uwzględnione obecne formy propagowania scjentologizmu w cyberprzestrzeni oraz środki wykorzystywane przez wiernych nowej religii. Jako podsumowanie została dokonana krótka analiza zjawiska obecności nowych ruchów religijnych w Internecie na przykładzie kościoła scjentologicznego.

Słowa kluczowe

apologetyka, cyberprzestrzeń, Internet, Kościół scjentologiczny (KS), nowy ruch religijny (NRR), wolność wyznania

Wstęp

Internet przez wielu badaczy jest dzisiaj postrzegany jako nowe potężne i skuteczne narzędzie do nawracania na alternatywną religijność¹, niepotrzebujące dużo pieniędzy, ażeby się zaprezentować². W cyberprzestrzeni coraz częściej pojawiają się strony, będące fragmentem wielkiej wojny propagandowej na polu bitewnym o dusze i umysły ludzi, w których biorą udział również agitatorzy nowych ruchów religijnych (NRR) oraz ich zajadli antagoniści. W studiach nad opisywanym zagadnieniem pojawia się odrębna dziedzina – *Digital Religion*

¹ Por. A. Zwoliński, *Drogami sekt*, Radom 2005, s. 190.

² A. Andrzejewska, *Dzieci i młodzież w sieci zagrożenia realnych i wirtualnych: aspekty teoretyczne i empiryczne*, Warszawa 2014, s. 202.

Reserach – mająca zbadać, w jaki sposób religia oraz dyskurs wokół niej jest osadzony w kontekście *off-line* lub *on-line*³.

Konflikt pomiędzy użytkownikami Internetu a wyznawcami scjentologii, toczący się w przestrzeni *on-line*, stanowi jeden z najbardziej kontrowersyjnych tematów we współczesnym dyskursie na temat komunikacji w Internecie. Wiadomości dotyczące tej debaty pojawiają się w różnych zakątkach świata, a procesy sądowe powodują zwiększone zainteresowanie problematyką. Trudno powiedzieć, że opisywany wątek stanowił popularny temat wśród badaczy tego konkretnego ruchu, raczej jest on rozpatrywany w kontekście ogólnej sytuacji, opisującej rzeczywistość nowych ruchów religijnych w Internecie. Dlatego wydaje się być uzasadnioną próbą bliższego przyjrzenia się konfliktowi wyznawców religijnej doktryny scjentologii z internautami, aby odpowiedzieć sobie na główne pytania: dlaczego konflikt, który zrodził się na początku lat 90. minionego stulecia, nadal trwa? Co stanowi jego przyczynę i czemu nie może być rozwiązany od dłuższego czasu?

Za hipotezę badawczą, potrzebującą empirycznego sprawdzenia, posłuży próba wyjaśnienia charakteru konfliktu, jego korzeni, które mają się wywodzić z natury scjentologii jako religii nowego wieku. Dlatego celem poznawczym w niniejszym artykule będzie przywołanie, opisywanie i wyjaśnienie podstawowych etapów impasu na linii kościół scjentologiczny – przestrzeń WWW, co ma umożliwić zrozumienie podstawowych przyczyn trwającej od lat wzajemnej niechęci. Za główne źródła będą uważane zarówno materiały o charakterze konfesyjnym, jak również materiały krytyczne. Jako literatura pomocnicza posłuży seria publikacji na temat ogólnego stanu nowej religijności, praw autorskich oraz zagrożeń w Internecie.

Powyższy temat wymaga od badacza delikatności wraz z pewną wrażliwością, ponieważ materiały na temat scjentologii, a zwłaszcza te umieszczone *on-line*, bardzo często nie wyróżniają się naukowym obiektywizmem lub neutralnością poglądu: nieraz za swoją strategię media mają perswazję wstępną, obrazowy przekaz, odwołują się do lęków bądź podają jednostronną argumentację⁴. Stąd uzasadnioną wydaje się praktyka fenomenologicznego podejścia do rozpatrywania kwestii NRR z maksymalnym pozbyciem się w pracy też o charakterze nienaukowym, publicystycznym czy wręcz sensacyjnym. Warto więc korzystać z naukowej metody fenomenologicznego podejścia, jak to jest proponowane w odniesieniu do tematyki nowych ruchów religijnych w pracy o. prof. J. Saliby

³ H.A. Campbell, A. Vitullo, *Assessing changes in the study of religious communities in digital religion studies*, „Church, Communication and Culture”, 2016, vol. 1, nr 1, s. 74.

⁴ Zob. P. Szarszewski, *Antykultowy wizerunek nowych ruchów religijnych w perspektywie rzeczywistości medialnej*, Poznań-Opole 2010, s. 95-101.

SJ⁵, lub też w odniesieniu już wyłącznie do kościoła scjentologicznego w artykule E. Prophet⁶.

Początki wojen internetowych

Kościół scjentologiczny (KS) korzysta z wielu sposobów, aby krytyczne materiały, które były umieszczone w sieci, jak najszybciej były stamtąd usunięte. Takie zachowanie jest naturalnym i właściwym dla każdego ruchu, stanowiącego alternatywę dla istniejących dotychczas doktryn bądź ideologii – uważają autorzy teorii „szkodliwego działania” M.N. Zald i B. Useem⁷. Próbując podważyć argumenty przeciwników od 1994 roku owa formacja zaczęła w swojej praktyce posługiwać się różnymi narzędziami o charakterze prawnym, ażeby neutralizować oraz zatrzymać dystrybucję materiałów i niepublikowanych dotąd dokumentów kościoła autorstwa Lafayette’a Rona Hubbarda, założyciela nowej religii, jak również autorstwa innych osób, będących wiernymi wspomnianego związku wyznaniowego. Oficjalne stanowisko scjentologów zakłada, że owe działania mają na celu jedynie zabezpieczenie dzieł, będących pod ochroną prawa autorskiego albo mających status „do użytku wewnętrznego”. Dlaczego więc w ogóle jest tyle kontrowersji wokół tego tematu?

Wielu badaczy zjawiska nowej religijności, którzy przynależą głównie do grona krytyków religii Hubbarda, twierdzi, że poprzez inwigilację Internetu oraz usunięcie negatywnych materiałów na swój temat scjentolodzy próbują zatuszować swoją nieuczciwą, a czasem nawet nielegalną działalność, gdyż cała ta wiara jest jedynie oszustwem i wyciąganiem od wiernych pieniędzy⁸. Rzeczywiście, tak niektórzy przedstawiciele, jak również kościół, jako podmiot prawa, byli nie raz skazywani prawomocnymi wyrokami sądów⁹. Inni zauważali, że związek jedynie nadużywa prawa autorskiego, ażeby poprzez uruchomienie procesów sądowych wyeliminować z przestrzeni *on-line* krytykę¹⁰.

⁵ J.A. Saliba, *Perspectives on New Religious Movements*, London-Oxford-New York-New Delhi-Sydney 2016, s. 2-8.

⁶ Zob. E. Prophet, *Deconstructing the Scientology ‘Monster’ of Popular Imagination*, „Alternative Spirituality and Religion Review”, 2014, vol. 5, nr 2, s. 241.

⁷ M.N. Zald, B. Useem, *Movement and countermovement interaction: Mobilization, tactics, and state involvement*, w: *Social Movements in an Organizational Society*, M.N. Zald, J.D. MyCarthy (red.), New Brunswick-New Jersey 1987, s. 248.

⁸ Zob. B. Beit-Hallahmi, *Scientology: Religion or racket?*, „Marburg Journal of Religion”, 2003, vol. 8, nr 1, s. 1-56.

⁹ Zob. J.T. Richardson, *Scientology in Court: A Look at Some Major Cases from Various Nations*, w: *Scientology*, J.R. Lewis (red.), New York 2009, s. 283-294.

¹⁰ C. Woodford, *The Internet: A Historical Encyclopedia. Issues*, Santa Barbara-Denver-Oxford 2005, s. 33.

Zażarta walka o wirtualną przestrzeń zaczęła się już wtedy, kiedy w wielu domach nie wiadomo jeszcze czym jest Internet¹¹, a zwykły komputer był czymś mało dostępnym, chociaż ogólnie był znanym wynalazkiem technologicznym¹². W 1991 roku Scott Goehring zapoczątkował w sieci grupę dyskusyjną *alt.religion.scientology*, m.in. po to, żeby informować społeczeństwo o scjentologii jako o nowym zjawisku w obszarze religijnym w USA¹³. Przez pierwsze trzy lata istnienia panelu debaty liczba dyskutujących tam osób – wiele z nich to dawni scjentolodzy¹⁴ – zmieniała się w zależności od sytuacji, jak to często bywa w przypadku tego typu polemiki. Wnikliwa analiza treści tworzonych przez członków tejże grupy wskazuje raczej na niechęć nie tyle do samej organizacji religijnej, co do prób kościoła, zmierzających do tego, by mieszać się do cenzurowania zawartości stron internetowych, poświęconych tej tematyce¹⁵.

Sytuacja zmieniła się w lipcu 1994 roku, kiedy do wspomnianej grupy dołączył Dennis Elrich, były wysoki urzędnik w hierarchii scjentologicznej, osobiście związany z Hubbardem. Jego obecność wpłynęła na modyfikowanie natężenia dyskusji oraz jej zaciętość, gdyż eks-scjentolog aktywnie komentował wpisy pojawiające się na forum¹⁶.

24 grudnia 1994 roku do grupy wysłany został anonimowy list, zawierający sekretne treści niektórych pism kościoła, które są udostępniane wiernym wyłącznie na odpowiednim etapie inicjacji. Wśród wiadomości znalazła się również najbardziej znana – jak dotąd – kontrowersyjna notatka opisująca poziom rozwoju człowieka, znany w scjentologii pod nazwą OT III¹⁷; w gronie oponen-

¹¹ Uważa się, że Internet zaczęto wymieniać wśród mediów od 1995 roku, zob. M.T. Schäfer, *Bastard Culture! How User Participation Transforms Cultural Production*, Amsterdam 2011, s. 9.

¹² Zob. A.R. Fellow, *American Media History*, Fullerton 2013, s. 398-399.

¹³ Zob. B. Pfaffenberger, "A Standing Wave in the Web of Our Communications": *Usenet and the Socio-Technical Construction of Cyberspace Values*, w: *From Usenet to CoWebs: Interacting with Social Information Spaces*, C. Lueg, D. Fisher (red.), London 2003, s. 38.

¹⁴ M. Peckham, *New Dimensions of Social Movement Countermovement Interaction: The Case of Scientology and Its Internet Critics*, „The Canadian Journal of Sociology / Cahiers canadiens de sociologie”, 1998, vol. 23, nr 4, s. 324.

¹⁵ Pośród wyznawców religii scjentologicznej dosyć powszechną praktyką jest używanie wobec L. Rona Hubbarda różnych określeń adnominalnych typu Założyciel, Mistrz, Nauczyciel, Nasz Wielki Rudy Ojciec, LRH, Źródło, Komodor, Ron etc., zob. L. Wright, *Droga do wyzwolenia. Scjentologia, Hollywood i pułapki wiary*, Wołowiec 2015, s. 190; D. Refslund Christensen, *Inventing L. Ron Hubbard: On the Construction and Maintenance of the Hagiographic Mythology of Scientology's Founder*, w: J.R. Lewis, J.A. Petersen (red.), *Controversial New Religions*, New York 2005, s. 247.

¹⁶ H.B. Urban, *Secrets, secrets, SECRETS! Concealment, Surveillance, and Information-Control in the Church of Scientology*, w: J.R. Lewis, K. Hellesøy (red.), *Handbook of Scientology*, Boston 2016, s. 291.

¹⁷ OT – skrót od angielskiego *Operating Thetan*; zob. L. Ron Hubbard, *Scientology 0-8: The Book of Basics*, Copenhagen 2007, s. 14.

tów kościoła została okrzyknięta *Historią Xenu*¹⁸. Mimo że ta informacja właściwie była już znana, gdyż została ujawniona w szeregu publikacji książkowych i w prasie w latach 70. i 80.¹⁹, to tym niemniej prawnicy kościoła kontaktowali się wówczas z różnymi przedstawicielami grupy dyskusyjnej, ostrzegając ich przed nieuprawnionym korzystaniem oraz nieautoryzowaną dystrybucją pism założyciela. Prawnicy z KS tłumaczyli, że te wszystkie materiały, mimo iż są chronione prawem autorskim, to są także znakami towarowymi, a więc stanowią tajemnicę handlową, a ich publikacja stanowi złamanie prawa²⁰.

Tożsamość osoby, która udostępniła dokumenty nie została dotąd odkryta. Ale z racji tego, że akurat Elrich w swoich wpisach cytował oryginalne fragmenty tych wiadomości, to prawnicy oskarżyli go o złamanie prawa i nawoływali do usunięcia komentarzy. Elrich odrzucił te prośby.

Reakcja kościoła *on-line* i procesy sądowe

11 stycznia 1995 roku Helena Kobrin, radca prawny KS, usiłowała zamknąć *alt.religion.scientology*, wysyłając komunikat nakazujący serwerom *Usenet* usunąć grupę, bo:

- 1) grupa rozpoczęła się od fałszywej informacji;
- 2) nie była przedyskutowana na *alt.config*;
- 3) desygnat *scientology* jest znakiem towarowym, a więc użycie go do ataków na Kościół jest mylące dla odbiorcy;
- 4) wszystkie treści naruszały prawo autorskie, łamały tajemnicę handlową oraz nie służyły niczemu innemu, niż akceptowaniu nielegalnych praktyk²¹.

W praktyce ten komunikat miał niewielki wpływ, gdyż większość serwerów *Usenet* była skonfigurowana, aby pomijać tego typu wiadomości. Aczkolwiek ujawnienie treści komunikatu jeszcze bardziej wzmocniło krytykę ze strony zwolenników swobody wypowiedzania się.

W odpowiedzi na brak reakcji kościoła zaczął pozywać do sądu poszczególnych uczestników grupy: 13 lutego 1995 roku rozpoczął się proces *Religious Technology Center v. Netcom*²². Naloty służb federalnych zostały przeprowa-

¹⁸ Zob. E. Panas, *Element ufologiczny w Kościele sjentologicznym. Historia władcy Xenu*, w: *Kulty UFO*, P. Czarniecki, A. Zaczekowska (red.), Kraków 2014, s. 285-286.

¹⁹ Pierwszym to zrobił Robert Kaufman w książce z 1972 roku *Inside Scientology: How I Joined Scientology*. Zob. A. Grünschoß, *Scientology, a "New Age" Religion?*, w: *Scientology*, J.R. Lewis (red.), New York 2009, s. 240.

²⁰ Por. E. Volokh, *Freedom of Speech and Intellectual Property: Some Thoughts After Eldred*, 44 *Liquormart, and Bartnicki*, „Houston Law Review”, 2003, vol. 40, nr 3: Symposium 2003, s. 726.

²¹ Zob. M.W. Zehnder, *Gefahr aus dem Cyberspace?: Das Internet zwischen Freiheit und Zensur*, Basel 1998, s. 69-70.

²² Zob. J. Rosenoer, *CyberLaw: The Law of the Internet*, New York 1997, s. 64.

dzone w stanach Virginia, Colorado, California. Oprócz tego w tej sprawie wszczęto dochodzenie przeciwko holenderskiej dziennikarce Karin Spaink²³ oraz przeciwko Zenonowi Panoussisowi ze Szwecji²⁴. Pozwana została także redakcja gazety „Washington Post”, ponieważ przedrukowywała części artykułu, zamieszczonego w Sieci; oczywistym wydaje się również pozwanie kilku dostawców usług internetowych. W odwecie członkowie grupy internetowej zaczęli ze wzmożoną częstotliwością używać „zakazanych” materiałów, co spowodowało nawet cytowania ich fragmentów przez CNN²⁵. Wielu użytkowników Internetu po raz pierwszy usłyszało wtedy o scjentologii i odtąd z tę nową religią kojarzyło ze wspomnianą *Historią Xenu*; a nagłośnienie całego wydarzenia na stronie *alt.religion.scientology* pozwoliło pozwanemu D. Elrichowi znaleźć sobie obronę adwokacką *pro publico bono*.

Cała sprawa skończyła się na terenie Finlandii, gdzie Johan Helsingius, właściciel remailera *Penet*, był zmuszony zamknąć serwer, gdyż prawo w tym kraju nie pozwalało chronić anonimowości użytkowników (w 1995 r. Helsingius był prawnie zobligowany udostępnić dane jednego z użytkowników, który – jak podawali scjentolodzy – podaje do obiegu w Sieci sekretne dokumenty), przez co internauci mogli być narażeni na ewentualne kłopoty i spory sądowe z kościołem scjentologicznym²⁶.

Po nieudanej próbie łagodzenia konfliktu na zasadzie konwersacji oraz prośb, KS postanowił zmienić swoją taktykę postępowania w stosunku do krytycznych wobec niego podmiotów: od tego czasu związek zatrudnia osoby, które regularnie umieszczają materiały o pozytywnym charakterze, komentarze wraz z oskarżeniami pod adresem swoich krytyków. Wskutek prowadzenia tego typu działań grupy dyskusyjne zostają przepełnione tzw. *floodem*, co sprawia, że niemal niemożliwym jest łatwe dotarcie do informacji, której poszukuje

²³ Sprawa sądowa toczyła się przez dziesięć lat i była skończona oddaleniem przez Najwyższy Sąd Holandii ostatniego odwołania KS; wszystkie materiały umieszczone przez dziennikarkę na stronie pozostały tam, a dostęp do nich był legalny, zob. H.B. Urban, *The Church of Scientology: A History of a New Religion*, Princeton, Oxford 2011, s. 188.

²⁴ W sytuacji z Panoussisem władze scjentologów twierdziły, że materiały nie tylko umieszczono w Internecie łamiąc prawo autorskie, ale zdobyto je także na drodze kradzieży z siedziby kościoła. Sąd w Szwecji uznał, że informacje odnoszące się do obywateli lub osób prawnych innych krajów mają być chronione tajemnicą, gdyż ujawnienie takich informacji może szkodzić zagranicznym stosunkom Królestwa. Później decyzja będzie uchylona przez Naczelny Sąd Administracyjny. Zob. H. Bogdan, *The Church of Scientology in Sweden*, w: *Scientology*, J.R. Lewis (red.), New York 2009, s. 340.

²⁵ CNN, *Church of Scientology protects secrets on the Internet*, CNN-news z 26.08.1995 r., <http://edition.cnn.com/US/9508/scientology/> (dostęp: 25.01.2017).

²⁶ Zob. M. Godwin, *Cyber Rights: Defending Free Speech in the Digital Age*, Cambridge, London 2003, s. 213.

konkretny człowiek. W grupie *alt.religion.scientology* odnotowano dziesiątki tysięcy tego typu wiadomości i komunikatów, a to sprawiło, że strona stała się niemal nieczytelna. Uczestnicy grupy zaczęli oskarżać kościół o atak elektroniczny i prowadzenie wojny przeciwko serwerom informacyjnym – sjentolodzy konsekwentnie odmawiali przedstawienia im zarzutów. W międzyczasie informatycy KS zaczęli stosować dodatkową technikę: wprowadzono oprogramowanie, utrudniające znalezienie krytycznych treści w Internecie. Zatrudnieni projektanci stworzyli tysiące stron, które „wyskakiwały” w wyszukiwarkach przy każdej próbie odnalezienia jakiegokolwiek informacji dotyczącej nowej religii, co M. Introvigne, badacz zjawiska NRR, określa mianem infoterroryzmu²⁷. Sytuacja została rozwiązana wraz z wprowadzeniem nowych zasad korzystania z zasobów WWW: wyszukiwarka pokazywała jedynie dwa najlepsze wyniki z tego samego serwera.

W latach 90. ubiegłego wieku KS podejmował próby ochrony swoich wiernych, rozprowadzając specjalny program, mający na celu ustrzec przed niezatwierdzonymi materiałami na temat wiary. Ten pakiet całkowicie blokował stronę grupy *alt.religion.scientology*, różne inne strony o proveniencji antysjentologicznej oraz wszystkie możliwe odniesienia do tekstów krytyków sjentologii. Oryginalny program działał tylko w systemie Windows 95 i szybko otrzymał nazwę *Scieno Sitter*²⁸. Starter, znany jako *Scientology Web Kit*, zawierał program filtrujący, podobny do tych, jakie są wykorzystywane przez rodziców, żeby uniemożliwić dzieciom dostęp do niepożądanych wirtualnych treści. W 1998 roku, w gronie adeptów L. Rona, szeroko reklamowana więc była akcja zachęcająca do tworzenia prywatnych stron, aby poszerzyć front walki z przeciwnikiem²⁹.

Lata 2000. stały się kolejnym etapem wzajemnych oskarżeń i podejrzeń. W Niemczech, w wyniku porozumień pomiędzy MSW, Federalnym Biurem Bezpieczeństwa Technologii Informacyjnej BSI oraz Microsoftem, została ujawniona informacja o potencjalnej możliwości kontrolowania przez KS danych firm i instytucji: fragment systemu Windows 2000 *Diskeeper* został bowiem wyprodukowany przez *Executive Software Incorporated*, któremu szefował sjentolog Craig Jensen³⁰. W tym samym czasie pojawił się portal *Operation Clam-*

²⁷ P. Siuda, *Religia a internet. O przenoszeniu religijnych granic do cyberprzestrzeni*, Warszawa 2010, s. 156.

²⁸ B. Merlin, *La Foi Sur La Toile*, „Le Monde des Religions”, 2009, nr 34, s. 10.

²⁹ J.-F. Mayer, *Religious Movements and the Internet: The New Frontier of Cult Controversies*, w: *Religion on the Internet: Research Prospects and Promises*, J.K. Hadden, D.E. Cowan (red.), New York 2000, s. 259.

³⁰ Zob. P.T. Nowakowski, *Sekty: oblicza werbunku*, Tychy 2001, s. 154.

bake, a żeby ustrzec się przed sądem w USA, witryna *xenu.net* założona przez Andreasa Heldal-Lunda była umiejscowiona na serwerach w Norwegii³¹.

W ten oto sposób można stwierdzić, że konflikt pierwotnie narodził się pomiędzy kościołem z jednej strony a grupą jego krytyków z drugiej. Grupa krytyków dzieliła się na dwie frakcje: osoby *stricte* nieprzychylnie związkowi LRH oraz zwolenników swobód internetowych, jedynie wspierających tych pierwszych.

Protesty *Anonymous* oraz sprawa *WikiLeaks*

W czerwcu 2006 roku kościół próbuje powrócić do poprzedniej taktyki i używa próśb usunięcia niepożądanych treści – na celowniku wtedy znalazł się Max Goldberg, twórca strony YTMND, gdzie zostały umieszczone krytyczne wobec scjentologów oraz ich wierzeń materiały, a miało to miejsce tuż po emisji głośnego odcinka serialu „South Park” z 2005 roku³². Goldberg uznał roszczenia za bezzasadne, stwarzając w odpowiedzi jeszcze więcej stron na swoim portalu. Wspomniany serwis również przyczynił się do detonacji bomby informacyjnej na serwerach Google’a o tytule „Nieśmieszna prawda o Scjentologii”.

Dalszy impas doprowadził do tego, że w 2007 roku scjentologów zaczęto oskarżać o usunięcie krytyki ze stron Wikipedii: komputery należące do KS były wykorzystywane do wyczyszczenia stron, nawiązujących do powiązań pomiędzy antykultową organizacją *Cult Awareness Network* a kościołem scjentologicznym³³. Po raz pierwszy w historii Komitet Arbitrażowy Wikipedii postanowił ograniczyć dostęp do swojej witryny ze wszystkich komputerów, jakich IP było związane z kościołem Hubbarda, aby zapobiec zjawisku *self-serfingu*³⁴. Właściwie to stało się logicznym wynikiem kampanii, rozpoczętej przeciwko kościołowi już rok wcześniej: mało znana do tego czasu internetowa grupa *Anonymous*, pierwotnie składająca się z anglojęzycznych użytkowników serwisów i for typu *4chan* i *Somethingawful.com*, rozpoczęła prawdziwą wojnę przeciwko związkowi LRH.

³¹ J. Hicks, *How the Church of Scientology fought the Internet – and why it lost*, “The Daily Dot” z 20.09.2015, <http://kernelmag.dailydot.com/issue-sections/features-issue-sections/14384/scientology-versus-the-internet-going-clear/> (dostęp: 31.01.2017).

³² Zob. D.R. Koepsell, *They Satirized My Prophet... Those Bastards!: South Park and Blasphemy*, w: *South Park and Philosophy: You Know, I Learned Something Today*, R. Arp (red.), Malden-Oxford-Carlton 2007, s. 137.

³³ Zob. L. Penn, *False Dawn: The United Religions Initiative, Globalism, and the Quest for a One World Religion*, Hillsdale 2004, s. 126.

³⁴ E. Goldman, *Wikipedia’s Labor Squeeze and Its Consequences*, „Journal of Telecommunications and High Technology Law”, 2010, vol. 8, nr 1, s. 164.

14 stycznia 2008 roku do Internetu przeciekł film: nagranie zawierało wywiad z Tomem Cruisem, jednym z najbardziej znanych i prominentnych scjentologów, z osobą, z którą nowa religia zazwyczaj kojarzona jest w gronie zwykłych obywateli. Zamieszczony w serwisie YouTube film łamał prawa autorskie, jak było ogłoszone w oficjalnym komunikacie KS. Złośliwi jednak doszukiwali się w tym działaniu raczej chęci usunięcia ekstatycznej i niespójnej wypowiedzi gwiazdora, wywołując przez to tzw. „efekt Streisand”³⁵. Kolejna próba cenzurowania Internetu wzbudziła falę krytyki, wynikiem czego było powstanie wspomnianej wyżej grupy *Anonymous*. Członkowie ugrupowania rozpoczęli akcję o nazwie *Project Chanology*: przeprowadzono serie ataków na strony kościoła, tzw. *prank-calls* oraz dziesiątkami wysłane były „czarne faksy”, powodujące paraliż pracy placówek scjentologicznych³⁶.

21 stycznia tegoż roku *Anonymous* w swoim komunikacie do scjentologów, umieszczonym na stronie *YouTube*, ogłosili cele i zamiary względem przedstawicieli religii Rona: oficjalnie była proklamowana wojna tak przeciw kościołowi, jak również przeciw Centrum Technologii Religijnej – administracyjnej jednostce, zarządzającej całym KS na czele z Davidem Miscavigem. W informacji podanej do wiadomości prasy, grupa postulowała kontynuację ataków na scjentologów w celu ochrony prawa do wolności słowa oraz żeby skończyć z wyzyskiem finansowym.

Pierwsze protesty odbyły się już na początku lutego i zostały przeprowadzone w Orlando (Florida) oraz Santa Barbara (California) na terenie USA, jak również w angielskim Manchesterze. Natomiast prawdziwa globalna akcja protestacyjna rozpoczęła się 10 lutego: ponad siedem tysięcy osób, często ukrywających swoje oblicza pod maską Guya Fawkesa, protestowało w 93 miastach; drugi i trzeci z masowych protestów odbyły się w marcu i kwietniu 2008 roku. Akcje oporu odbywały się co miesiąc, niektóre miały nazwy własne niemal jak operacje wojskowe: „Operacja Odłączenia” lub też „Operacja Morska arrrgh”, nawiązująca i jednocześnie parodiująca nazwę „Organizacji Morskiej”, czyli zakonu religijnego scjentologów.

W marcu 2008 roku została opublikowana 612-stronicowa instrukcja, szczegółowo opisująca osiem stopni wtajemniczenia na ścieżce duchowego wzrostu – *Operating Thetan* – uważana przez władze religijne KS za informację sekretną. Tradycyjną reakcją scjentologów było postawienie zarzutów łamania praw autorskich, gdyż instrukcja stanowiła własność intelektualną związku wyznaniowego. Przedstawiciel założonej w 2006 roku *WikiLeaks*, na serwerach której

³⁵ Por. L. Goode, *Anonymous and the Political Ethos of Hacktivism*, „Popular Communication”, 2015, vol. 13, nr 1, s. 76.

³⁶ Por. P. Siuda, s. 154.

wspomniany dokument ujrzał światło dzienne, odmówił usunięcia tejsze instrukcji i dodał, że scjentologia jest kultem wspierającym i propagującym nastroje autocenzury w świecie mediów na Zachodzie.

Rzeczniczka Międzynarodowego Kościoła Scjentologicznego, Karin Pouw w wywiadzie dla *FoxNews.com* przypuściła, że podobne czynności są powodowane „fanatyzmem religijnym i uprzedzeniami, nie ma w tym zaś altruizmu”³⁷. Podstawowymi oskarżeniami wobec tych dwóch kampanii internetowych, które przerodziły się w akcje społeczne, były trzy główne tezy: upublicznienia dokumentów chronionych prawem autorskim i stanowiących tajemnicę kościelną, rozpowszechnienia niekorzystnej informacji na temat organizacji oraz antykościelnej działalności w przestrzeni *off-line*, typu pikietowanie lub pisanie listów z obelgami, jakie potem wysyłano na adres centrów religijnych tej grupy. Wymienione czynności miały na celu pozbawić Kościół możliwości dotarcia do źródła informowania, co miałoby uniemożliwić dotychczas nowych adeptów do grona wyznawców, jak również finansowe uszkodzenie nowej religii³⁸. Od czasów istnienia dianetyki („metody wyzwolenia nieużywanego dotąd duchowego potencjału i prawdziwych umiejętności”³⁹) prekursora scjentologii, sprzedaż książek i publikacji Hubbarda była dochodową sprawą⁴⁰, dlatego pojawienie się materiałów *on-line* mogło spowodować kłopoty ze źródłem dochodów.

Warto też uzmysłwić sobie inny rodzaj zagrożenia, związany z pojawieniem się wspomnianych materiałów w ogólnym dostępie: scjentologia stanowi przykład NRR o charakterze gnostycznym⁴¹, co oznacza, że umieszczenie podobnych rzeczy nie tylko prowadzi do potencjalnego zakłócenia w strukturze przychodów grupy, lecz także zachęca ludzi do porzucenia czasochłonnych praktyk doskonalenia się duchowego, oferowanych do zrealizowania na różnych poziomach przynależności do kościoła. Z tego również wypływa ewentualne powątpiewanie w dogmaty religijne, obowiązujące wewnątrz grupy, zwłaszcza jeżeli neofita przebywał w gronie adeptów relatywnie krótko i nie był jeszcze głęboko wtajemniczony w arkana kościelnej filozofii. Na ten aspekt zwracali uwagę sami krytycy: umieszczając w Internecie sekretne publikacje Hubbarda chcieli pokazać, że cała scjentologia jest jedynie bełkotem i bzdurą⁴².

³⁷ FoxNews.com, *Watchdog Web Site Draws Legal Threats from Scientologists, Mormons*, FoxNews z 19.06.2008 r., <http://www.foxnews.com/story/2008/06/19/watchdog-web-site-draws-legal-threats-from-scientologists-mormons.html> (dostęp: 28.01.2017).

³⁸ M. Peckham, s. 326.

³⁹ P.T. Nowakowski, s. 49.

⁴⁰ H.B. Urban, s. 132-133.

⁴¹ R. Dericquebourg, *How Should We Regard the Religious Ceremonies of the Church of Scientology?*, w: *Scientology*, J.R. Lewis (red.), New York 2009, s. 168.

⁴² Zob. M. Ebner, *Do You Want to Be a Bridge?*, „Spy magazine”, 1996, nr 10, s. 43.

Apologia internetowa Kościoła Sjentologicznego

Cały konflikt pomiędzy sjentologami a internautami toczy się często wokół kwestii praw i swobód obywatelskich, ponieważ owa płaszczyzna stanowi niemal *sacrum* dla wielu osób na Zachodzie. Pod tym względem debata poszerza się poza grono dyskutantów, gdyż może dotyczyć zagadnień moralnych (ochrona praw autorskich w Internecie), jak również politycznych (wymaga odpowiednich narzędzi do tego, żeby owe prawa chronić). Ten sam przyczynek jest wykorzystywany przez obydwie strony: internauci twierdzą, że sjentolodzy ciągle dokonują ataków na wolność słowa i swobodę wypowiedzi, a adepci KS mówią o zagrożeniu dla wolności wyznania⁴³, dlatego często pojawia się informacja o dyskryminowaniu oraz prześladowaniu adeptów LRH ze względu na ich wiarę⁴⁴. Internautów wspierają natomiast nie tyle organizacje prowienienncji antysjentologicznej, lecz przede wszystkim grupy pro-internetowe, typu *Electronic Frontiers Foundation*⁴⁵. W gronie badaczy zjawiska nowej religijności utarło się powiedzenie: „sjentolodzy mają adwokatów, adwersarze – komputery”⁴⁶.

Aby uchronić się od mowy nienawiści została założona nowa strona internetowa, mająca na celu obronę dobrego imienia kościoła. Strona powstała w październiku 2016 roku i ma być repozytorium informacji na temat wolności religijnej dla studentów zajmujących się studiami nad religią, urzędników państwowych oraz wszystkich dążących do głębszego zrozumienia tejże wolności⁴⁷.

Wspomniana strona – *scientologyreligion.org* – została utworzona w celu zapewnienia kompleksowej wiedzy na temat religii przedstawionej w pracach naukowców, jak również informowania o bieżącym stanie i sytuacji prawnej KS w różnych krajach świata, o aktywności wyznawców nauk LRH na rzecz wolności wyznania dla każdego człowieka. Witryna służy głównie pomocą w informowaniu ludzi wierzących i wiernie służących kościołowi. Portal składa się z kilku podrozdziałów, omawiających poszczególne tematy, takie jak: wolność religijna i tolerancja, decyzje prawne z tej dziedziny w odniesieniu do KS i innych wyznań, teksty ekspertyz socjologów, religioznawców i historyków o prawdziwo-

⁴³ M. Peckham, s. 332.

⁴⁴ Por. N. Lerner, *Group Rights and Discrimination in International Law*, The Hague-London-New York 2003, s. 80.

⁴⁵ Zob. D. Friedmann, *Paradoxes, Google and China: How Censorship can Harm Intellectual Property can Harness Innovation*, w: A. Lopez-Tarruella (red.), *Google and the Law: Empirical Approaches to Legal Aspects of Knowledge-Economy Business Models*, The Hague 2012, s. 307.

⁴⁶ J.F. Mayer, s. 250.

⁴⁷ Church of Scientology International, *Freedom of Religion Defined in Landmark New Website from the Church of Scientology*, Scientology Newsroom: The Official Media Resource Center for the Church of Scientology z 10.10.2016, <http://www.scientologynews.org/press-releases/freedom-of-religion-defined-in-landmark-new-website-from-the-church-of.html> (dostęp: 29.10.2017).

ści religijnego charakteru scjentologii. Na stronie można znaleźć również ściśle scjentologiczne materiały, tj: wyznania wiary, kodeksy i cele kościoła, które były opracowane jeszcze przez ojca założyciela i umieszczone w jego książkach⁴⁸, a dzisiaj dostępne są dla każdego pod wskazanym adresem w Internecie.

Oddzielną część stanowią treści, opisujące społeczną działalność scjentologów: inicjatywy humanitarne i programy rozwoju społecznego. Są to różne projekty oraz kampanie, owszem prowadzone przez scjentologów, ale nie będące oficjalnie częścią doktryny: rehabilitacja narkomanów i więźniów, ochrona praw człowieka, likwidacja analfabetyzmu, walka o morale, zaangażowanie społeczne wolontariuszy (ta informacja także pojawia się na łamach prasy kościelnej i jest zwykle przedrukiem lub rozwinięciem tamtych wiadomości)⁴⁹. Nieodzowną częścią apologii są nagrania i filmy wideo, gdzie na temat pożyteczności oraz korzyści społecznych KS wypowiadają się wybitni uczeni, duchowni różnych wyznań, urzędnicy, a także osoby zaangażowane w prace rozwojowe; filmy te można obejrzeć m.in. na stronie kościoła na portalu *YouTube*⁵⁰. Cały ten kontent jest adresowany tzw. cyfrowym tubylcom, preferującym grafikę, a nie tekst⁵¹.

Scjentolodzy, pamiętając o nieprzyjemnym doświadczeniu z początkowego okresu swojej obecności w przestrzeni *on-line*, postawili akcent na artykuły i pełnotekstowe dokumenty dotyczące międzynarodowych standardów praw człowieka w zakresie wolności wyznania w celu ułatwienia uzasadnień swoich racji. W ostatniej publikacji Międzynarodowy Kościół Scjentologiczny poświęca uwagę kwestii etyki dziennikarskiej, umieszczając na swojej stronie „Kartę odnośnie do poszanowania religii lub przekonań”⁵², gdyż to w kwestii *public relations* wyznawcy idei Hubbarda nigdy nie mieli dobrej prasy⁵³.

Opisana powyżej strona jest poniekąd częścią wielkiego projektu *Golden Age of Dissemination*, realizowanego w ostatnich latach: 30 kwietnia 2016 roku w Los Angeles zostało otwarte studio Produkcji Medialnych (ang. *Scintology*

⁴⁸ Zob. L. Ron Hubbard, s. 3-6, 409-412.

⁴⁹ Zob. Church of Scientology International, *Punto de Emanación para Una Nueva Era*, „International Scientology News”, 2014, nr 61, s. 74-81.

⁵⁰ Por. J. Ferreira Galguera, *Religious Freedom Law*, Scientology YouTube Channel z 17.01.2017, <https://www.youtube.com/watch?v=FdXjKXTrKM8> (dostęp: 29.01.2017).

⁵¹ Por. M. Kamińska, *Niečne memy. 12 wykładów o kulturze Internetu*, Poznań 2011, s. 200; M. Laskowska, *Wartości realne i wirtualne. Studium aksjologiczno-etyczne*, w: *Nowe media – możliwości i pułapki*, M. Laskowska, A. Adamski (red.), Poznań-Opole 2011, s. 25-28.

⁵² Church of Scientology International, *What Is Freedom of Religion? Know Your Rights*, Los Angeles 2017, s. 35-37.

⁵³ K.L. McAllister, *Framing, Public Relations, and Scientology: An Analysis of News Coverage and a Controversial Organization*, Orlando 2013, mps w archiwum Nicholson School of Communication in the College of Sciences at the University of Central Florida, s. 59-68.

Media Productions, SMP)⁵⁴, zajmujące się filmami, muzyką, eventami, magazynami, portalami telewizyjnymi oraz radiowymi. Był to trzeci i ostatni krok do realizacji globalnej strategii krzewienia wiary, składającej się na rozprowadzanie materiałów i publikacji książek LRH na całym świecie, zabezpieczenie niezbędnymi materiałami placówek i misji KS oraz upowszechnienie tej całej wiedzy za pomocą mediów, w tym internetowych⁵⁵.

Pomimo wymienionej wyżej strony o charakterze dokładnie apologetycznym, KS również posiada oficjalną stronę *scientology.org*. Na tej stronie można przeczytać o danym NRR oraz skontaktować się z kimś z członków grupy, a nawet odbyć wirtualną wycieczkę po jednej ze świątyń kościoła⁵⁶. Dostęp do religii *on-line* daje niekiedy jedyną szansę dotarcia do informacji źródłowej, gdyż w Polsce KS nie jest wyznaniem zarejestrowanym, mimo że próby rejestracji podejmowane były w 1993 roku⁵⁷.

Świat rzeczywistości wirtualnej coraz mocniej kształtuje myślenie, wartościowanie i zachowanie młodzieży⁵⁸. Jest to o tyle słuszne narzędzie propagandy w sferze poglądów, o ile coraz więcej nastolatków z niego korzysta – w 2010 roku około 73% nastolatków i młodzieży w USA korzystało z podobnych witryn⁵⁹, w 2013 roku ta liczba sięgnęła już 81%⁶⁰. Dlatego KS ma profile na portalach społecznościowych typu Facebook (aktualnie ponad 600 tysięcy polubień) Twitter (aktualnie ponad 90 tysięcy obserwujących) czy też Instagram (aktualnie około 6 tysięcy obserwujących)⁶¹, posiada także stronę z wideo, dostępnymi w 17 wersjach językowych⁶².

Rosyjscy badacze E. Pietrova i A. Jerochov poprzez zastosowanie metody analizy zawartości zbadali oficjalną stronę internetową pod kątem lingwistycznym i doszli do wniosku, że autorzy witryny KS skupiają uwagę na wizerunku twórcy sjentologii oraz duchowych treściach jego nauk wraz z ewentualnymi

⁵⁴ *Chronology of Major Events in the History and Development of Dianetics and Scientology*, w: *Handbook of Scientology*, J.R. Lewis, K. Hellesøy (red.), Boston 2016, s. XX.

⁵⁵ Zob. Church of Scientology International, *Dissemination Powerhouse: Scientology Media Productions – The Final Component for Global Dissemination*, „International Scientology News”, 2016, nr 66, s. 36.

⁵⁶ P. Siuda, s. 149.

⁵⁷ P.T. Nowakowski, s. 47.

⁵⁸ A. Andrzejewska, s. 205.

⁵⁹ M.T. Schäfer, s. 10.

⁶⁰ R. Edwards, *An Investigation into the Use of Social Networking Sites by Young People and the Perceived Benefits*, Hamburg 2015, s. 3.

⁶¹ Badania nad obecnością religii w strefie komunikatorów *on-line* wymaga większej analizy, por. H.A. Campbell, A. Vitullo, s. 82.

⁶² Church of Scientology International, *Scientology Video Channel*, <http://www.scientology.org/videos> (dostęp: 29.01.2017).

osiągnięciami, które może zdobyć nowicjusz, dołączając do gremium wyznawców nowej religii⁶³.

Zakończenie

Kościół scjentologiczny jako alternatywny, a jednocześnie misyjnie skierowany nowy ruch religijny, rozpatruje świat cyberprzestrzeni jako placówkę oferującą niezrównane możliwości do krzewienia poglądów w celu zwiększenia grona adeptów, jak również ochrony dobrego imienia religii, gdyż Internet – tani i względnie powszechny środek przekazu – jest aktywnie wykorzystywany przez przeciwników NRR⁶⁴.

Historia obecności scjentologów w Internecie przekonująco wskazuje na szereg cech, które mogą być uznane za charakterystyczne dla wielu nowych grup religijnych. Trwający od lat konflikt stał się niemal nieodzowną cechą młodych związków wyznaniowych. Toczy się on – jak widać – nie tylko w sferze wirtualnej, ale również w rzeczywistości. NRR są ze swej natury misyjne, ale mimo iż stawiają na Internet jako możliwe narzędzie rekrutacji, to nadal jednak nie odrzucają „klasycznych” metod działania, gdyż koncentrowanie się wyłącznie na pracy *on-line* nie może być w konsekwencji udane⁶⁵. Sam Internet bowiem nie zapewni nawrócenia: doktrynę LRH należy praktykować, a nie jedynie się jej uczyć⁶⁶.

Dobrze zaprojektowane strony internetowe niewątpliwie świadczą o wysokich umiejętnościach technicznych swoich kreatorów, ale wcale niekoniecznie to się przekłada na skuteczność ich oddziaływania, realny zasięg i wpływ na świadomość potencjalnego odbiorcy. Internet staje się polem bitewnym nie tylko z niechętnie nastawionymi wobec wiary Rona osobami, lecz także jest placem działań wojennych z konkurentami: scjentologia, mimo młodego wieku, już ma w swoim obrębie grupy, które się wyłoniły z głównego nurtu i dzisiaj stanowią odrębne podmioty religijne – *Ron's Org*⁶⁷, *Dror Center*⁶⁸,

⁶³ Zob. Е.Д. Петрова, А.В. Ерохов, *Психолнгвистический анализ сайта Международной Церкви Саентологии*, „Мир Науки”, 2016, том 4, nr 1, s. 4-5, 10.

⁶⁴ Por. J.F. Mayer, s. 250.

⁶⁵ Wyrażana bywa opinia, że na tego typu haczyki reagują tzw. geeks – społecznie niewydolni i dręczeni zaburzeniami emocjonalnymi maniacy komputerowi, wybierające życie w sieci jako ucieczkę w świat fantazji, zob. M. Kamińska, s. 194.

⁶⁶ P.T. Nowakowski, s. 51.

⁶⁷ Ron's Org – konfederacja grup odscentologicznych, istniejąca od lat 80. XX w. w Niemczech, Szwajcarii, Danii, Francji, Portugalii. J.R. Lewis, *The Dror Center Schism, The Cook Letter and Scientology's Legitimation Crisis*, w: *Handbook of Scientology*, J.R. Lewis, K. Hellesøy (red.), Boston 2016, s. 468.

⁶⁸ Dror Center – powstała w 2012 roku w izraelskiej Hajfie grupa odscentologiczna na czele z D. Lembergerem. S. Anoszko, *Religie nowego wieku na Bliskim Wschodzie: Kościół Scjento-*

*Free Zone*⁶⁹. Przestrzeń WWW jest więc często także witryną, odzwierciedlającą ów impas i właśnie wewnątrzfrakcyjne. Jest to łatwo wytłumaczalne: w Internecie głos papieża bądź dalajlamy jest tak samo uprawniony, jak słowa nieznanych proroków lub nauczycieli⁷⁰. Ciekawym fenomenem w Internecie jest pojawienie się portali, które można byłoby nazwać „prawda czy fałsz”. Na tej zasadzie tematyce religii L. Rona jest poświęcona strona *scientology myths 2.0*, mająca na celu albo potwierdzić jakąś rozpowszechnioną informację na temat tej denominacji, albo ją sprostować⁷¹. Jest to pewne znamię religijnej polifoniczności Internetu.

Podsumowując, należy wymienić niektóre strategie postępowania *on-line*, przyjęte przez sjentologów w odniesieniu do rzeczywistości wirtualnej. Są to przede wszystkim: rozwój własnych stron internetowych, kontratak wobec ofensywy przeciwników oraz działanie skierowane na delegitymizację stron krytycznie nastawionych w stosunku do KS. Sjentologia – jako holistyczny system – wypracowała szereg zabiegów strategicznych, polegających na specyficznej formie obecności w przestrzeni wirtualnej, jaka utrudniać ma dotarcie do niepożądanych treści. Będąc jedną z religii nowego wieku, sjentologia krok za krokiem staje się także jedną z wiodących e-religii. Cyberprzestrzeń stała się jedną z placówek, gdzie sjentolodzy mogą realizować swoje dążenia: wizja – ekspansja – dokonanie⁷².

Bibliografia

- Andrzejewska A., *Dzieci i młodzież w sieci zagrożeń realnych i wirtualnych: aspekty teoretyczne i empiryczne*, Warszawa 2014.
- Anozko S., *Religie nowego wieku na Bliskim Wschodzie: Kościół Sjentologiczny w Państwie Izrael*, w: *Bliski Wschód na rozdrożu*, J. Marszałek-Kawa, H. Ali Jamsheer (red.), Toruń 2016, s. 201-221.
- Beit-Hallahmi B., *Scientology: Religion or racket?*, „Marburg Journal of Religion”, 2003, vol. 8, nr 1, s. 1-56.
- Bogdan H., *The Church of Scientology in Sweden*, w: *Scientology*, J.R. Lewis (red.), New York 2009, s. 335-344.

logiczny w Państwie Izrael, w: *Bliski Wschód na rozdrożu*, J. Marszałek-Kawa, H. Ali Jamsheer (red.), Toruń 2016, s. 209.

⁶⁹ Free Zone – grupa sjentologów, którzy odeszli od głównej organizacji jeszcze w latach 50. XX w.; od 1984 r. nazwa często jest stosowana w odniesieniu do wszystkich grup schizmatycznych wobec KS. H.B. Urban, *The Church of Scientology*, w: *Revisionism and Diversification in New Religious Movements*, E. Barker (red.), London-New York 2013, s. 73.

⁷⁰ P. Siuda, s. 66.

⁷¹ G. Price Grieve, *Religion*, w: *Digital Religion: Understanding Religious Practice in New Media Worlds*, H.A. Campbell (red.), London-New York 2013, s. 107.

⁷² Por. J.F. Sugg, *Making the Vision the Real. David Miscavige turns concepts into accomplishments*, „Freedom”, special edition December 2016, s. 16.

- Campbell H.A., Vitullo A., *Assessing changes in the study of religious communities in digital religion studies*, „Church, Communication and Culture”, 2016, vol. 1, nr 1, s. 73-89.
- Chronology of Major Events in the History and Development of Dianetics and Scientology*, w: *Handbook of Scientology*, J.R. Lewis, K. Hellesøy (red.), Boston 2016, s. X-XX.
- Church of Scientology International, *Dissemination Powerhouse: Scientology Media Productions – The Final Component for Global Dissemination*, „International Scientology News”, 2016, nr 66, s. 34-39.
- Church of Scientology International, *Freedom of Religion Defined in Landmark New Website from the Church of Scientology*, Scientology Newsroom: The Official Media Resource Center for the Church of Scientology z 10.10.2016, <http://www.scientologynews.org/press-releases/freedom-of-religion-defined-in-landmark-new-website-from-the-church-of.html> (dostęp: 29.10.2017).
- Church of Scientology International, *Punto de Emanación para Una Nueva Era*, „International Scientology News”, 2014, nr 61, s. 72-81.
- Church of Scientology International, *Scientology Video Channel*, <http://www.scientology.org/videos> (dostęp: 29.01.2017).
- Church of Scientology International, *What Is Freedom of Religion? Know Your Rights*, Los Angeles 2017.
- CNN, *Church of Scientology protects secrets on the Internet*, CNN-news z 26.08.1995 r., <http://edition.cnn.com/US/9508/scientology/> (dostęp: 25.01.2017).
- Dericquebourg R., *How Should We Regard the Religious Ceremonies of the Church of Scientology?*, w: *Scientology*, J.R. Lewis (red.), New York 2009, s. 165-182.
- Ebner M., *Do You Want to Be a Bridge?*, „Spy magazine”, 1996, nr 10, s. 34-44.
- Edwards R., *An Investigation into the Use of Social Networking Sites by Young People and the Perceived Benefits*, Hamburg 2015.
- Fellow A.R., *American Media History*, Fullerton 2013.
- Ferreiro Galguera J., *Religious Freedom Law*, Scientology YouTube Channel z 17.01.2017, <https://www.youtube.com/watch?v=FdXjKXTrKM8> (dostęp: 29.01.2017).
- FoxNews.com, *Watchdog Web Site Draws Legal Threats from Scientologists, Mormons*, FoxNews z 19.06.2008 r., <http://www.foxnews.com/story/2008/06/19/watchdog-web-site-draws-legal-threats-from-scientologists-mormons.html> (dostęp: 28.01.2017).
- Friedmann D., *Paradoxes, Google and China: How Censorship can Harm Intellectual Property can Harness Innovation*, w: *Google and the Law: Empirical Approaches to Legal Aspects of Knowledge-Economy Business Models*, A. Lopez-Tarruella (red.), The Hague 2012, s. 303-328.
- Godwin M., *Cyber Rights: Defending Free Speech in the Digital Age*, Cambridge-London 2003.
- Goldman E., *Wikipedia's Labor Squeeze and Its Consequences*, „Journal of Telecommunications and High Technology Law”, 2010, vol. 8, nr 1, s. 157-183.
- Goode L., *Anonymous and the Political Ethos of Hacktivism*, „Popular Communication”, 2015, vol. 13, nr 1, s. 74-86.
- Grünschloß A., *Scientology, a “New Age” Religion?*, w: *Scientology*, J.R. Lewis (red.), New York 2009, s. 225-244.
- Hicks J., *How the Church of Scientology fought the Internet – and why it lost*, The Daily Dot z 20.09.2015, <http://kernelmag.dailydot.com/issue-sections/features-issue-sections/14384/scientology-versus-the-internet-going-clear/> (dostęp: 31.01.2017).
- Hubbard L. Ron, *Scientology 0-8: The Book of Basics*, Copenhagen 2007.

- Kamińska M., *Nieczne memy. 12 wykładów o kulturze Internetu*, Poznań 2011.
- Koepsell D.R., *They Satirized My Prophet... Those Bastards!: South Park and Blasphemy*, w: *South Park and Philosophy: You Know, I Learned Something Today*, R. Arp (red.), Malden-Oxford-Carlton 2007, s. 131-140.
- Laskowska M., *Wartości realne i wirtualne. Studium aksjologiczno-etyczne*, w: *Nowe media – możliwości i pułapki*, M. Laskowska, A. Adamski (red.), Poznań-Opole 2011, s. 21-33.
- Lerner N., *Group Rights and Discrimination in International Law*, The Hague-London-New York 2003.
- Lewis J.R., *The Dror Center Schism, The Cook Letter and Scientology's Legitimation Crisis*, w: *Handbook of Scientology*, J.R. Lewis, K. Hellesøy (red.), Boston 2016, s. 462-484.
- Mayer J.-F., *Religious Movements and the Internet: The New Frontier of Cult Controversies*, w: *Religion on the Internet: Research Prospects and Promises*, J.K. Hadden, D.E. Cowan (red.), New York 2000, s. 249-276.
- McAllister K.L., *Framing, Public Relations, and Scientology: An Analysis of News Coverage and a Controversial Organization*, Orlando 2013, mps w archiwum Nicholson School of Communication in the College of Sciences at the University of Central Florida.
- Merlin B., *La Foi Sur La Toile*, „Le Monde des Religions”, 2009, nr 34, s. 8-11.
- Nowakowski P.T., *Sekty: oblicza werbunku*, Tychy 2001.
- Panas E., *Element ufologiczny w Kościele scjentologicznym. Historia władcy Xenu*, w: *Kulty UFO*, P. Czarnecki, A. Zaczowska (red.), Kraków 2014, s. 277-290.
- Peckham M., *New Dimensions of Social Movement Countermovement Interaction: The Case of Scientology and Its Internet critics*, „The Canadian Journal of Sociology / Cahiers canadiens de sociologie”, 1998, vol. 23, nr 4, s. 317-347.
- Penn L., *False Dawn: The United Religions Initiative, Globalism, and the Quest for a One-World Religion*, Hillsdale 2004.
- Pfaffenberger B., *“A Standing Wave in the Web of Our Communications”: Usenet and the Socio-Technical Construction of Cyberspace Values*, w: *From Usenet to CoWebs: Interacting with Social Information Spaces*, C. Lueg, D. Fisher (red.), London 2003, s. 38.
- Price Grieve G., *Religion*, w: *Digital Religion: Understanding Religious Practice in New Media Worlds*, H.A. Campbell (red.), London-New York 2013, s. 104-118.
- Prophet E., *Deconstructing the Scientology ‘Monster’ of Popular Imagination*, „Alternative Spirituality and Religion Review”, 2014, vol. 5, nr 2, s. 239-260.
- Refslund Christensen D., *Inventing L. Ron Hubbard: On the Construction and Maintenance of the Hagiographic Mythology of Scientology's Founder*, w: *Controversial New Religions*, J.R. Lewis, J.A. Petersen (red.), New York 2005, s. 227-258.
- Richardson J.T., *Scientology in Court: A Look at Some Major Cases from Various Nations*, w: J.R. Lewis (red.), *Scientology*, New York 2009, s. 283-294.
- Rosenoer J., *CyberLaw: The Law of the Internet*, New York 1997.
- Saliba J.A., *Perspectives on New Religious Movements*, London-Oxford-New York-New Delhi-Sydney 2016.
- Schäfer M.T., *Bastard Culture!: How User Participation Transforms Cultural Production*, Amsterdam 2011.
- Siuda P., *Religia a internet. O przenoszeniu religijnych granic do cyberprzestrzeni*, Warszawa 2010.
- Sugg J.F., *Making the Vision the Real. David Miscavige turns concepts into accomplishments*, „Freedom”, special edition December 2016, s. 14-17.

- Szarszewski P., *Antykultowy wizerunek nowych ruchów religijnych w perspektywie rzeczywistości medialnej*, Poznań, Opole 2010.
- Urban H.B., 'Secrets, secrets, SECRETS!' *Concealment, Surveillance, and Information-Control in the Church of Scientology*, w: *Handbook of Scientology*, J.R. Lewis, K. Hellesøy (red.), Boston 2016, s. 279-299.
- Urban H.B., *The Church of Scientology*, w: *Revisionism and Diversification in New Religious Movements*, E. Barker (red.), London-New York 2013, s. 65-78.
- Urban H.B., *The Church of Scientology: A History of a New Religion*, Princeton-Oxford 2011.
- Volokh E., *Freedom of Speech and Intellectual Property: Some Thoughts After Eldred, 44 Liquormart, and Bartnicki*, „Houston Law Review”, 2003, vol. 40, nr 3: Symposium 2003, s. 697-748.
- Woodford C., *The Internet: A Historical Encyclopedia. Issues*, Santa Barbara-Denver-Oxford 2005.
- Wright L., *Droga do wyzwolenia. Scjentologia, Hollywood i pułapki wiary*, Wołowiec 2015.
- Zald M.N., Useem B., *Movement and countermovement interaction: Mobilization, tactics, and state involvement*, w: *Social Movements in an Organizational Society*, M.N. Zald, J.D. McCarthy (red.), New Brunswick-New Jersey 1987, s. 247-272.
- Zehnder M.W., *Gefahr aus dem Cyberspace?: Das Internet zwischen Freiheit und Zensur*, Basel 1998.
- Zwoliński A., *Drogami sekt*, Radom 2005.
- Петрова Е.Д., Ерохов А.В., *Психолингвистический анализ сайта Международной Церкви Саентологии*, „Мир Науки”, 2016, том 4, nr 1, s. 1-12.